

ศึกษาวิเคราะห์การจำแนก นियาม 5

The Analytical Study of the Categorization of the Five Niyama

ดร.สมเกียรติ ไชยภูมิ

Dr. Somkiet Chaiyapoom

อาจารย์ประจำหลักสูตร ศูนย์การศึกษาบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย
วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย ในพระราชมณฑลบุรีรัมย์ จังหวัดนครปฐม
e-mail: ch0815524749@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของวิทยาศาสตร์ต่อการจำแนกธรรมนियามเป็นนियาม 5 ในงานวิจัยที่เป็นสารนิพนธ์เรื่อง ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมนियามกับไตรลักษณ์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เน้นการวิจัยทางเอกสาร โดยศึกษาจากพระไตรปิฎก เอกสารที่เกี่ยวข้อง และผลงานของท่านผู้รู้ในทางพระพุทธศาสนา นำมาวิเคราะห์จัดระบบเป็นหมวดหมู่แล้วสรุปผลวิจัยและนำเสนอในเชิงพรรณนา การค้นพบที่สรุปได้ คือ การจำแนกธรรมนियามเป็นนियาม 5 ที่ปรากฏครั้งแรกใน “อรรถกถา महाปทานสูตร” ได้นियามย่อยออกมา 5 ประการ คือ 1) อุตุนियาม 2) พีชนियาม 3) จิตนियาม 4) กรรมนियาม และ 5) ธรรมนियาม ในการจำแนกครั้งนี้ พระอรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายของ “ธรรมนियาม” ว่าเป็นประวัติการอุปติของพระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ที่เหมือนกันอย่างแน่นอนจนเป็นเรื่องธรรมดา ในการนี้ผู้วิจัยตีความที่เป็นมุมมองใหม่ว่า ธรรมนियามย่อยข้อที่ 5 คือ การเน้นย้ำการอุปติในรูปแบบเดียวกันอย่างแน่นอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นการจำแนกเพื่อเป็นพุทธบูชา ดังนั้น การตีความแบบนี้ของผู้วิจัยจึงต่างจากนักวิชาการทางพระพุทธศาสนายุคปัจจุบันที่จำแนกธรรมนियามเป็นนियาม 5 แล้วยังคงให้ชื่อและความหมายของนियามย่อยข้อที่ 5 เป็นอันเดียวกับธรรมนियามใหญ่ โดยไม่มีรายละเอียดการอุปติของพระพุทธเจ้าทั้งหลายว่าเหมือนกันจนเป็นธรรมนियามเพราะถือว่าไม่เป็นวิทยาศาสตร์

คำสำคัญ: ศึกษาวิเคราะห์, สรรมนियาม

Abstract

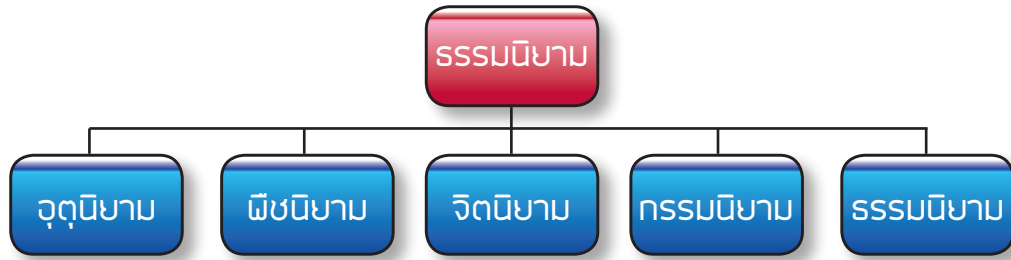
This article is to summarize the thematic which title is The Analytical Study of Dhamma Niyama. This research is a qualitative study, focused on the documentary studies, mainly in the Tipitaka, the relating documentaries and the Buddhist scholars' works. All the data are classified into the system, concluded and presented in the descriptive analysis. The results of the research are found that the Five Niyamas appearing in the Atthakata of Mahapatthanasutta which are the outcomes of the categorizing of the Dhamma Niyama are as follows: (1) Utu Niyama is the natural law of non-living matter. (2) Bija Niyama is the law of living material (3) Citta Niyama is the law of mental activity. (4) Kamma is the law of moral causation and (5) Dhamma Niyama is of several meanings. It is often used to refer to the Buddha's teachings concerning the manifestation of reality or the nature of existence. The Dhamma Niyama from this categorization was defined as the seven Buddhas' emergences in the same pattern in order to worship them in the researcher's interpretation. So, the method of this interpretation is different from the present Buddhist Scholars who interpret the minor Dhamma Niyama with the same meanings as the big original Dhamma Niyama.

Keywords: *the Analytical Study, the Five Niyama.*

1. บทนำ

การจำแนกกฎธรรมชาตินี้เรียกว่า ธรรมนิยาม เป็นนิยาม 5 ตามแบบสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนาปัจจุบัน พอสรุปประเด็นสำคัญได้ ดังนี้ 1) อุตุนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ เช่น เรื่องลมฟ้าอากาศและฤดูกาล ฝนตกฟ้าร้อง เป็นต้น แนวความคิดของท่านมุ่งเอาความผันแปรที่เนื่องด้วยความร้อนหรืออุณหภูมิตั้งต้น 2) พินนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์หรือที่เรียกว่า พันธุกรรม เช่น หลักความจริงที่ว่า เป็นพืชชนิดใดก็ให้ผลเช่นนั้น พืชมะม่วงก็ออกผลเป็นมะม่วง เป็นต้น 3) จิตนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการทำงานของจิต เช่น เมื่ออารมณ์กระทบ

ประสาทจะมีการรับรู้เกิดขึ้น เป็นต้น 4) กรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เป็นกระบวนการก่อการกระทำและการให้ผลของการกระทำ หรือพูดให้จำเพาะลงไปอีกกว่า กระบวนการแห่งเจตจำนง เช่น ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว เป็นต้น 5) ธรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่าความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่า สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้นตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา ไม่ว่าพระพุทธเจ้าจะอุบัติหรือไม่ก็ตาม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2555: 236) ดังแสดงในรูปที่ 1 ข้างล่างนี้

รูปที่ 1 การจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)

สมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) อธิบายว่าการที่เมื่อจำแนกกฎธรรมชาติดอกเป็นกฎย่อย 4 กฎแล้วยังมีธรรมนิยามซึ่งถือว่าเป็นกฎใหญ่อยู่ก็เพื่อเป็นที่รองรับกฎธรรมชาติย่อยที่อาจมีแต่ไม่เข้าพวกกับกฎย่อยทั้ง 4 นั้น และท่านยังได้อธิบายเพิ่มเติมอีกว่า อุปมาเปรียบเหมือนคนทั้งหมดในประเทศไทยที่บางที่มีผู้พูดจำแนกออกเป็น รัฐบาล ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชน หรืออีกคนบอกว่า เป็นตำรวจ ทหาร ข้าราชการ นักศึกษา และประชาชนบ้าง คำว่า “ประชาชน” ย่อมครอบคลุมคนทุกหมู่เหล่าในประเทศ กล่าวคือ ข้าราชการพลเรือน ทหาร พ่อค้า นักศึกษาก็ล้วนเป็นประชาชนด้วยกันทั้งสิ้น แต่พูดแยกออกไปก็เพราะว่า คนเหล่านั้นนอกจากจะมีลักษณะหน้าที่โดยทั่วไปในฐานะประชาชนเหมือนคนอื่น ๆ แล้ว ยังมีลักษณะหน้าที่จำเพาะพิเศษต่างหากออกไปอีกส่วนหนึ่งด้วย เรื่องการจำแนกนิยาม 5 ก็เช่นเดียวกัน ส่วนนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาบางท่าน เช่น สมภาร พรหมทา ก็ยังมีข้อสงสัยเกี่ยวกับนิยาม 5 ชี้ให้เห็นว่า “ทำไมท่าน (พระอรุณกถาจารย์) จึงใส่นิยามข้อที่ห้าที่เรียกว่า ธรรมนิยาม นี้เข้ามาเพื่ออะไร” แล้วท่านก็จัดธรรมนิยามข้อนี้เป็นนิยามอื่น ๆ เพื่อรอการค้นพบนิยามใหม่ที่ไม่เข้ากับนิยาม 4 ข้อแรก ตามหลักการค้นพบทางวิทยาศาสตร์ต่อไป

ดังนั้น ด้วยกรณีดังกล่าวข้างต้นทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์การจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 เพื่อการทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งและถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุด เพราะการอธิบายความถึงเหตุผลความจำเป็นต้องมีธรรมนิยามย่อยในธรรมนิยามใหญ่ยังไม่ทำให้ผู้วิจัยหายสงสัย ไม่ว่าจะป็นสมเด็จพระพุฒาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ที่อธิบายว่า ธรรมนิยามใหญ่เปรียบเหมือนคำว่า “ประชาชน” ที่รวมหมดไม่ว่าจะเป็นทหาร ตำรวจ หรือข้าราชการอื่น ๆ ก็เป็นประชาชนทั้งสิ้น หรือนักวิชาการอย่าง สมภาร พรหมทา ที่กำหนดธรรมนิยามย่อยเป็นนิยามอื่น ๆ เพื่อรอการค้นพบนิยามใหม่ที่ไม่เข้ากับนิยามย่อย 4 ข้อแรก เพราะคัมภีร์อรุณกถาบทบาทานสูตรที่เป็นต้นกำเนิดของนิยาม 5 มีเนื้อหาส่วนใหญ่เป็นเรื่องราวของการปฏิบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ ได้แก่ ได้แก่ (1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี (2) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิขี (3) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวสสภู (4) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากุกสันธะ (5) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโกนาคมนะ (6) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ และเมื่อรวมในปัจจุบันด้วย คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคตม จึงมี 7 พระองค์ มีลักษณะที่เหมือนกันทุกพระองค์ไม่ผิดเพี้ยนเป็นอย่างอื่น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

6 เพื่อศึกษาวิเคราะห์การจำแนกธรรมเนียมเป็นนิยาม 5 โดยยึดถือคัมภีร์อรรถกถาหาปทานสูตร ที่เป็นกำหนดของนิยาม 5 เป็นหลัก

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมุ่งศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกและอรรถกถา และข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) คือ คัมภีร์ชั้นรอง ข้อมูลจากวารสาร เอกสารต่าง ๆ ซึ่งเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบัน (Documentary Research) และข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต ทั้งในส่วนที่เป็นแนวคิด ทฤษฎี และการนำไปใช้ปฏิบัติที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์การจำแนกนิยาม 5 ในอีกแง่มุมที่ยึดถือคัมภีร์อรรถกถาหาปทานสูตรเป็นหลัก

4. ผลการวิจัย

4.1 นิยาม 5 ในอรรถกถาหาปทานสูตร

ในพระไตรปิฎก เล่มที่ 10 พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ 2 ทีฆนิกาย มหาวรรค มหาปทานสูตร มีความว่า ในครั้งที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กุฎี ไกลี่ไม้กุ่มน้ำ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี เขตพระนครสาวัตถีครั้งนั้นมีภิกษุจำนวนมากกลับจากบิณฑบาตแล้วนั่งประชุมกันในโรงกลมไกลี่ไม้กุ่มน้ำ เกิดสนทนาธรรมกันขึ้นเกี่ยวกับบุพเพนิวาส พระผู้มีพระภาคได้ทรงสดับถ้อยคำเจรจาอันนี้ของภิกษุเหล่านั้นด้วยพระทิพยโสตธาตุอันบริสุทธ์ ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคจึงเสด็จลุกจากอาสนะแล้วเสด็จเข้าไปยังโรงกลมไกลี่ไม้กุ่มน้ำประทับนั่งบนอาสนะที่ปูลาดไว้ แล้วทรงถามภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บัดนี้ พวกเธอนั่งประชุมสนทนาอะไรกัน ภิกษุเหล่านั้นได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า พวกข้าพระองค์ในเวลากลับจากบิณฑบาตแล้ว ได้นั่งประชุมกันแล้วเกิดสนทนาธรรมเกี่ยวกับบุพเพนิวาส ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญเรื่องนี้เล่าที่พวกข้าพระองค์พูดค้างไว้พอดีพระองค์เสด็จ เมื่อพระพุทธองค์ทรงทราบ จึงทรงแสดงธรรมมีกถาซึ่งเกี่ยวกับบุพเพนิวาสประวัติของพระพุทธเจ้าทั้งหลายที่อุบัติขึ้นในโลก ซึ่งในอดีตมี 6 พระองค์รวมปัจจุบันคือพระองค์ด้วยก็เป็น 7 พระองค์ (สุชีพ ปุญญานุภาพ, 2556: 316-317) มีรายละเอียด ดังนี้

1) พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนาม“วิปัสสี” เป็นโกณฑัญญโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก 91 กัปที่แล้วได้เป็นกษัตริย์โดยพระชาติ ทรงอุบัติในชาติตติยสกุล มีพระชนมายุประมาณ 80,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้

แคล้อย มีพระชันตะและพระติสสะเป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งสาวกได้มีสามครั้ง ล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น ครั้งที่หนึ่งมีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุหกล้านแปดแสนรูป ครั้งที่ 2 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุแสนรูป ครั้งที่ 3 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุแปดหมื่นรูป มีภิกษุชื่อว่า อโสกะ เป็นอัครอุปัฏฐาก มีพระราชาพระนามว่า พันธุมมา เป็นพระชนก พระเทวีพระนามว่า พันธุมดี เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า พระนครชื่อว่า พันธุมดี เป็นราชธานีของพระเจ้าพันธุมมา

2) **พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“สิขี”** เป็นโกณฑัญญโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลก 31 กัปที่แล้ว ได้เป็นกษัตริย์โดยพระชาติ ทรงอุบัติในชาติตยสกุล มีพระชนมายุประมาณ 70,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้กุ่มบก มีพระอภิกู และพระสัมภวะ เป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งสาวกได้มีสามครั้งล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น ครั้งที่หนึ่ง มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุหนึ่งแสนรูป ครั้งที่ 2 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุแปดหมื่นรูป ครั้งที่ 3 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุเจ็ดหมื่นรูป มีภิกษุชื่อว่า เขม็งกระเป็นอัครอุปัฏฐาก มีพระราชาพระนามว่า อรุณะ เป็นพระชนก พระเทวีพระนามว่า ปภาวดี เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า พระนครชื่อว่า อรุณวดี เป็นราชธานีของพระเจ้าอรุณะ

3) **พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“เวสสภู”** เป็นโกณฑัญญโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกกัปที่ 31 นั้นเอง ได้เป็นกษัตริย์โดยพระชาติ ทรงอุบัติในชาติตยสกุล มีพระชนมายุประมาณ 60,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้สาละ มีพระโสณะและพระอุตตระ เป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งสาวกได้มีสามครั้งล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น ครั้งที่หนึ่ง มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุแปดหมื่นรูป

ครั้งที่ 2 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุเจ็ดหมื่นรูป ครั้งที่ 3 มีพระสาวกประชุมกันเป็นจำนวนภิกษุหกหมื่นรูป มีภิกษุชื่อว่า อุปสันตะ เป็นอัครอุปัฏฐาก มีพระราชาพระนามว่า สุปตติตะ เป็นพระชนก พระเทวีพระนามว่า ยสวดี เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า มีพระนครชื่อว่า โอนมะ เป็นราชธานีของพระเจ้าสุปตติตะ

4) **พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“กกุสันธะ”** เป็นกัสสปโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกในภัททกัปนี้ ได้เป็นพรหมณโดยพระชาติ ทรงอุบัติในพรหมณสกุล มีพระชนมายุประมาณ 40,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้ซีก มีพระวิฐุระ และพระสัณฐิยะ เป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งพระสาวกได้มีครั้งเดียวล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น มีจำนวนภิกษุสี่หมื่นรูป มีภิกษุชื่อว่า วุฑฒิชะ เป็นอัครอุปัฏฐาก มีพรหมณชื่อว่า อคคิตตะ เป็นพระชนก พรหมณชื่อว่า วิสาชา เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า มีพระราชาพระนามว่า เขมะ ได้มีแล้วโดยสมัยนั้นแล พระนครชื่อว่า เขมวดี ได้เป็นราชธานีของพระเจ้าเขมะ

5) **พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“โกนาคนะ”** เป็นกัสสปโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกในภัททกัปนี้ ได้เป็นพรหมณโดยพระชาติ ทรงอุบัติในพรหมณสกุล มีพระชนมายุประมาณ 30,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้มะเดื่อ มีพระภียโยสะ และพระอุตตระ เป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งพระสาวกของพระผู้มี พระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนามว่าโกนาคนะ ได้มีครั้งเดียว มีจำนวนภิกษุสามหมื่นรูป พระสาวกซึ่งได้ประชุมกันครั้งเดียวนี้ ล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น มีภิกษุชื่อว่า โสถถิชะ เป็นอัครอุปัฏฐาก มีพรหมณชื่อว่า ยัญญุตตะ เป็นพระชนก พรหมณชื่อว่า อุตตรา เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า มีพระราชาพระนามว่า โสกะ ได้มีแล้วโดยสมัยนั้นแล พระนครชื่อว่า โสภวดี ได้เป็นราชธานีของเจ้าโสกะ

6) พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“กัสสปะ” เป็นกัสสปโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกในภัททกัปนี้ ได้เป็นพราหมณ์โดยพระชาติ ทรงอุบัติในพราหมณสกุล มีพระชนมายุประมาณ 20,000 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้ไทร โดยมีพระติสสะ และพระภราทวาชะ เป็นคู่พระอัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งพระสาวกของพระองค์ได้มีครั้งเดียว มีจำนวนภิกษุสองหมื่นรูป พระสาวกที่ได้ประชุมกันครั้งเดียวนี้ ล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น มีภิกษุชื่อว่า สัพพมิตตะ เป็นอัครอุปัฏฐาก มีพราหมณ์ชื่อว่าพรหมทัตตะ เป็นพระชนก พราหมณ์ชื่อ ธนวัตติ เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า มีพระราชาพระนามว่ากิงกี ได้มีแล้วโดยสมัยนั้นแล พระนครชื่อว่า พาราณสี ได้เป็นราชธานีของพระเจ้ากิงกี (สุชีพ ปุณฺณานูภาพ, 2556: 317)

7) พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า พระนาม“โคตมะ” เป็นโคตมโคตร ได้เสด็จอุบัติขึ้นในโลกในภัททกัปนี้ ได้เป็นกษัตริย์โดยชาติ อุตฺติในชัตติยสกุล มีพระชนมายุ 80 ปี ตรัสรู้ที่ควงไม้โพธิ์ มีสารีบุตร และโมคคัลลานะเป็นคู่อัครสาวก ซึ่งเป็นคู่อันเจริญ การประชุมกันแห่งสาวกของเราในบัดนี้ ได้มีครั้งเดียว มีจำนวนภิกษุหนึ่งพันสองร้อยห้าสิบลรูป สาวกของเรา ซึ่งได้ประชุมกันครั้งเดียวนี้ ล้วนเป็นพระชีนาสพทั้งสิ้น มีภิกษุผู้ชื่อว่าอานนท มีพระราชาพระนามว่าสุทโธทนะ เป็นพระชนก พระเทวีพระนามว่า มายา เป็นพระชนนีบังเกิดเกล้า มีพระนครชื่อว่า กบิลพัสดุ์ ได้เป็นราชธานีของพระเจ้าสุทโธทนะฯ (สุชีพ ปุณฺณานูภาพ, 2556: 318)

ส่วนในอรรถกถาหมาทานสูตรได้แสดงรายละเอียดของการอุบัติเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จากการมาจุติของพระโพธิสัตว์ซึ่งได้ถือปฏิสนธิในวันเพ็ญเดือน ๘ เหมือนพระผู้มีพระภาคเจ้าของเราทั้งหลายขณะนั้น (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, 2552: 41)

ในครั้งนั้นพระมารดาของพระโพธิสัตว์ทรงประคับด้วยดอกไม้และของหอม เป็นต้น เสด็จลุกแต่เช้าทรงสงสนานด้วยน้ำหอมทรงตกแต่งด้วยเครื่องประดับทุกชนิด เสวยพระกระยาหารเลิศรส ทรงอธิษฐานองค์อุโบสถเสด็จเข้าสู่ห้องสิริบรรทมเหนือพระสิริไสยาสน์ ทรงเข้าสู่นิทราระยะหนึ่ง ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ได้ยกพระพุทธรูปพร้อมด้วยพระที่นั่งไปยังสระอนาคตให้สงสนาน ให้ทรงนุ่งห่มด้วยผ้าทิพย์ ให้ทรงลูบไล้ด้วยของหอมทิพย์ ประดับ ดอกไม้ทิพย์ ไม่ไกลจากนั้นมีภูเขาดิน ภายในภูเขาดินมีวิมานทอง ให้พระพุทธรูปหันพระเศียรไปทางทิศปาจิณบรรทม ณ วิมานทองนั้น ครั้งนั้นพระโพธิสัตว์เป็นช้างเผือกผ่อง ไม่ไกลจากนั้นมีภูเขาทองสูงหนึ่ง พระโพธิสัตว์เสด็จไปที่ภูเขาทองนั้นแล้วเสด็จลงจากภูเขาทอง เสด็จขึ้นภูเขาดินแล้วเสด็จเข้าไปยังวิมานทอง กระทำประทักษิณพระมารดาแล้วได้แหวกพระปรีศร์ (สีข้าง) เบื้องขวาเสด็จเข้าไปสู่พระครรภ์ทันทีที่นั้นพระเทวีทรงตื่นและกราบทูลพระสุบินนั้นแด่พระราชา

ครั้นสว่างแล้วพระราชารับสั่งให้เรียกหัวหน้าพราหมณ์ประมาณ 64 คน ให้ลาดอาสนะอันมีค่ามากบนพื้นผาด้วยของเจี๊ว กระทำมงคล สักการะด้วยข้าวตอกเป็นต้น เมื่อพราหมณ์ทั้งหลายนั่ง ณ ที่นั้นแล้ว ทรงนำลาดทองลาดเงินอันเต็มไปด้วยข้าวปายาสอย่างดี ประดับด้วยเนยใส น้ำผึ้ง และน้ำตาลกรวดครอบด้วยลาดทองลาดเงินอีกทีถวาย ทรงให้พราหมณ์เหล่านั้นอ้อมเอิบด้วยวัตถุอย่างอื่นมีผ้าไหมแม่โคแดงและทาน เป็นต้น พระราชาตรัสบอกพระสุบินนั้นแก่พราหมณ์เหล่านั้นผู้เอิบอ้อมด้วยสิ่งปรารถนาทั้งปวงแล้วรับสั่งถามว่า พระสุบินนั้นจักเป็นอย่างไร พวกพราหมณ์กราบทูลว่า ขอเดชะ ข้าแต่มหाराชพระองค์อย่าทรงพระวิตกเลย พระเทวีทรงพระครรภ์แล้วพระเจ้าข้า พระองค์จักมีพระโอรสพระโอรสนั้นหากครองเรือนจักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ประกอบด้วยธรรมเป็นธรรมราชา หากออกบวชจักเป็น

พระพุทธเจ้าผู้เปิดโลก พึงทราบลำดับการพรรณนาเนื้อความในบทที่ว่า พระโพธิสัตว์เสด็จลงสู่พระนครภักดิ์พระมารดาตั้งนี้ บทว่า อยเมตถธมมตา ความว่า เป็นธรรมดาในการเสด็จลงสู่พระนครภักดิ์พระมารดาตั้งนี้ ท่านอธิบายว่าเป็นความจริง เป็นความแน่นอน ชื่อว่านิยามนี้มี 5 อย่าง คือ ธรรมเนียม อุดุนิยาม พีชนิยาม จิตนิยาม ธรรมเนียม ในนิยามทั้ง 5 นั้น มีดังนี้

1) กรรมนิยาม การให้ผลแห่งกุศลที่น่าปรารถนา การให้ผลแห่งอกุศลที่ไม่น่าปรารถนา นี้ชื่อธรรมเนียม เพื่อแสดงธรรมเนียมนั้นควรกล่าวถึงเรื่องในกาลว่า นอนตลิกเข ดังนี้เป็นต้น มีเรื่องเล่าว่า หญิงคนหนึ่งทะเลาะกับสามีประสงค์จะผูกคอตาย จึงสอดคอเข้าไปในบ่วงเชือก บุรุษคนหนึ่งลับมีดอยู่เห็นหญิงนั้นประสงค์จะตัดเชือก จึงวิ่งไปปลดอบหญิงนั้นว่าน้องอย่ากลัว น้องอย่ากลัว เชือกกลายเป็นอสรพิษรัดคอหญิงอยู่ บุรุษนั้นกลัวรีบหนีไป หญิงนั้นตาย ณ ที่นั้นเอง ควรแสดงถึงเรื่องทั้งหลายเป็นต้นอย่างนี้ในที่นี้

2) อุดุนิยาม ในชนบทนั้น ๆ ในกาลนั้น ๆ การเก็บดอกไม้และผลไม้เป็นต้นต้น โดยตัดครั้งเดียวเท่านั้น ลมพัด ลมไม่พัด แดดดกกล้า แดดอ่อน ฝนตก ฝนไม่ตก ดอกบัวกลางวันแย้ม กลางคืนหุบ อย่างนี้เป็นต้น เป็นอุดุนิยาม

3) พีชนิยาม นิยามผลข้าวสาธีย่อมเป็นผลจากพืชข้าวสาธีย่างเดียว รสหวานย่อมเป็นผลจากน้ำหวาน รสขมย่อมเป็นผลจากพืชขม นี้เป็นพีชนิยาม

4) จิตนิยาม ธรรมคือจิตและเจตสิกดวงก่อน ๆ เป็นปัจจัย โดยอุปนิสัยปัจจัยแห่งธรรมคือจิตและเจตสิกดวงหลัง ๆ เพราะฉะนั้น การเกิดขึ้นแห่งสัมปฏิจฉันทะเป็นต้น ในลำดับแห่งจักขุวิญญาณเป็นต้น นี้เป็นจิตนิยาม

5) สรรมนิยาม ความเป็นไปแห่งความหวั่นไหว ในหมื่นโลกธาตุ ในการเสด็จลงสู่ พระนครภักดิ์พระมารดาแห่งพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย นี้ชื่อธรรมเนียม ในที่นี้ท่าน

ประสงค์ธรรมเนียม เพราะฉะนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าเมื่อจะทรงแสดงความนั้น จึงตรัสคำเป็นต้นว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องนี้เป็นเรื่องธรรมดา พระโพธิสัตว์เสด็จลงสู่พระนครภักดิ์ก็เมื่อพระโพธิสัตว์นั้นเสด็จลงแล้ว ย่อมเป็นอย่างนี้หากำลังเสด็จลงไม่มีประมาณเจริญ คือ ไพบูลย์ ท่านกล่าวว่ามิรสร้อยอย่างยิ่ง ชนทั้งหลายย่อมเคี้ยวกินของควรเคี้ยวอันมิรสร้อยอย่างยิ่ง ท่านกล่าวว่าประเสริฐอย่างยิ่ง ผู้เจริญย่อมสรรเสริญพระสมณโคดมด้วยความสรรเสริญอันยิ่ง แต่ในบทที่ท่านประสงค์เอาความไพบูลย์ อานุภาพของเทวดา ก็คือ ผักนึ่งมีรัศมีสร้านไป 12 โยชน์ ร่างกายก็เช่นนั้น เครื่องประดับก็เช่นนั้น วิมานก็เช่นนั้น พระโพธิสัตว์ล่วงเลยเทวานุภาพนั้นตั้งนี้ ความว่าช่องว่างอันหนึ่ง ๆ ในระหว่างจักรวาลทั้ง 3 ย่อมมีในที่สุดโลก ดุจช่องว่างในท่ามกลางล้อเกวียน 3 ล้อ ก็โลกันตรภพนั้นโดยส่วนกว้างถึง 8,000 โยชน์ มีความมืดมืดประกอบด้วย หมอกอันทำความมืดพ้นจากจักขุวิญญาณ นัยว่า จักขุวิญญาณย่อมไม่เกิด ณ ที่นั้น พระจันทร์และพระอาทิตย์ย่อมปรากฏใน 3 ทวีป

สรุปว่า การจำแนกธรรมเนียมเป็นนิยาม 5 ในอรรถกถา महाปทานสูตร เป็นการจำแนกโดยพระอรรถกถาจารย์ในช่วงระหว่าง พ.ศ. 1 – 500 ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นการจำแนกครั้งแรกในประวัติศาสตร์ เป็นที่น่าสังเกตว่านิยามย่อยที่จำแนกออกมาจากธรรมเนียมใหญ่ซึ่งประกอบด้วย (1) อุดุนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับสรรพสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งหมด (2) พีชนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด (3) จิตนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับจิต (4) กรรมนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับกรรมหรือการกระทำ และ (5) ธรรมเนียม ในการจำแนกครั้งนี้พระอรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายว่า เป็นความแน่นอนในการอุปติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่มีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งในอดีตมี 6 พระองค์ คือ 1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี 2) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิขี 3) พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

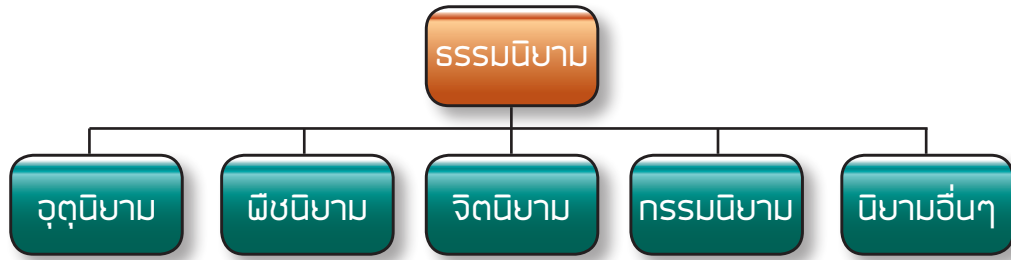
เวสสกุ 4) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากกุสันธะ 5) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโกนาคมนะ 6) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ และเมื่อรวมในปัจจุบันด้วย คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดม จึงมี 7 พระองค์ โดยในการอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายจะมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีลักษณะเหมือนกันทุกพระองค์ เช่น ปรากฏการณ์แผ่นดินไหว และเกิดบุพนิมิตต่าง ๆ

4.2 วิเคราะห์การจำแนกนิยาม 5 ในอรรถกถา

ธรรมนิยามในส่วนที่เป็น “นิยาม 5” ไม่ปรากฏในพระไตรปิฎกเล่มใดแต่ปรากฏในเอกสารชั้นอรรถกถา การวิจัยครั้งนี้จะวิเคราะห์นิยาม 5 ในอรรถกถาและเอกสารวิชาการทางพระพุทธศาสนาทั่วไปดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) วิเคราะห์การจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 ในอรรถกถา การจำแนกธรรมนิยาม เป็นนิยาม 5 ในอรรถกถา มหาปทานสูตร โดยพระอรรถกถาจารย์เป็นครั้งแรกที่แบ่งธรรมนิยามเป็นกฎย่อย 5 กฎ ประกอบด้วย 1) อุดุนิยาม 2) พีชนิยาม 3) จิตนิยาม 4) กรรมนิยาม และ 5) ธรรมนิยาม ในการจำแนกได้บรรจุปรากฏการณ์พิเศษในการอุบัติของพระพุทธเจ้า 7 พระองค์ มีปรากฏการณ์พิเศษ 16 ประการ และเกิดความสั่นไหวของแสนโลกธาตุใน 6 เหตุการณ์ ดังนี้ คือ (1) ในเวลาที่พระโพธิสัตว์ทั้งหลายทรงถือปฏิสนธิ (2) ในเวลาทรงออกจากครรภ์พระมารดา (3) ในเวลาที่ตรัสรู้ภูมิสัมโพธิญาณ (4) ในเวลาที่พระตถาคตทรงประกาศพระธรรมจักร (5) ในเวลาที่ทรงปลงอายุสังขาร (6) ในเวลาที่เสด็จดับขันธปรินิพพานโดยพระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะเป็นแบบเดียวกันนี้ทั้งหมด และต่อมามีการจำแนกอีกครั้งพบในพระอภิธรรมปิฎกธรรมสังคณี มีวัตถุประสงค์ในการจำแนกเพื่อส่งเสริมการศึกษาพระอภิธรรมในเรื่องจิตและเจตสิก กล่าวคือ เจตสิกก่อให้เกิดเจตจำนง และเจตจำนงเป็นตัวทำให้เกิดการกระทำ คือ กรรมนั่นเอง ผู้วิจัยมีความเห็นว่าเป็นจำแนกครั้งแรกในประวัติศาสตร์

เป็นที่น่าสังเกตว่านิยามย่อยที่จำแนกออกมาจากธรรมนิยามใหญ่ซึ่งประกอบด้วย 1) อุดุนิยาม คือ ความแน่นอนของสรรพสิ่งที่ไม่มีชีวิตทั้งหมด 2) พีชนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับสรรพสิ่งที่มีชีวิตทั้งหมด 3) จิตนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับจิต 4) กรรมนิยาม คือ ความแน่นอนที่เกี่ยวกับกรรมหรือการกระทำ และ 5) ธรรมนิยาม ในการจำแนกครั้งนี้พระอรรถกถาจารย์ได้ให้ความหมายว่า เป็นความแน่นอนในการอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่มีลักษณะเหมือนกัน ซึ่งในอดีตมีทั้งสิ้น 6 พระองค์ ได้แก่ (1) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าวิปัสสี (2) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสิขี (3) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวสสกุ (4) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากกุสันธะ (5) พระสัมมาสัมพุทธเจ้าโกนาคมนะ (6) พระสัมมาสัมพุทธเจ้ากัสสปะ และเมื่อรวมในปัจจุบันด้วย คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าสมณโคดม จึงมี 7 พระองค์ โดยในการอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายจะมีปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่มีลักษณะเหมือนกันทุกพระองค์ เช่น ปรากฏการณ์แผ่นดินไหวและเกิดบุพนิมิตต่าง ๆ เป็นการให้ความสำคัญในการอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายว่ามีความแน่นอนและสำคัญเทียบเท่ากับนิยามทั้ง 4 รวมกัน คือ อุดุนิยาม พีชนิยาม จิตนิยาม และกรรมนิยาม เป็นการจำแนกเพื่อยกย่องเทิดทูนพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ เป็นพุทธบูชา

รูปที่ 2 แสดงการจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 ตามทัศนะของ ศ.ดร.สมการ พรหมกา

4.3 วิเคราะห์การจำแนกธรรมนิยามโดยนักวิชาการปัจจุบัน

กล่าวคือ ในงานเขียนของนักวิชาการ เช่น สมภาร พรหมทา (สมภาร พรหมทา, 2554: 69-74) ที่สงสัยว่า “ทำไมท่าน (พระอรหันตเถรเจ้า) จึงใฝ่ธรรมข้อที่ห้าที่เรียก ธรรมนิยาม นี้เข้ามาด้วย ที่พอสันนิษฐานได้ในขณะนี้ คือ ธรรมนิยามเป็นกฎใหญ่ที่ครอบคลุมกฎทุกกฎ ส่วนนิยามสี่ข้อย่อยข้างต้นเป็นกฎย่อยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเฉพาะเรื่องหนึ่ง” ในกรณีนี้จากการศึกษาอย่างละเอียดผู้วิจัยมีทัศนะว่า การจำแนกธรรมนิยามนี้สามารถตีความได้เป็น 3 นัย ดังนี้

1) นัยแรกแบบสี่บวกหนึ่งเท่ากับห้า เป็นแบบที่อาจารย์ตีความ คือ การจำแนกธรรมนิยามได้ 5 นิยามย่อย ได้แก่ (1) อุตุนิยาม (2) พีชนิยาม (3) จิตนิยาม (4) กรรมนิยาม และ (5) ธรรมนิยาม การตีความเช่นนี้ผู้วิจัยขอตั้งชื่อว่าเป็นแบบสี่บวกหนึ่งเท่ากับห้า โดยผลที่ตามมาอาจารย์ก็จะไม่มั่นใจเพราะมันไม่สมเหตุสมผลดังที่อาจารย์ได้กล่าวแล้วนั้น โดยอาจารย์ได้เปลี่ยนธรรมนิยามตัวที่เป็นนิยามย่อยเป็นคำว่า นิยามอื่น ๆ ดังแสดงในรูปที่ 2 ข้างบนนี้ และอธิบายเพิ่มเติมแบบทัศนะทางวิทยาศาสตร์ว่าเมื่อมีการค้นพบนิยามใหม่ที่ไม่สามารถจัดเข้าใน 4 นิยามที่มีอยู่เดิมนี้ได้ก็จะจัดเข้าในนิยามที่ 5 นี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การอธิบายเช่นนี้เป็นการลดทอน

ความแน่นอนของธรรมนิยามที่เป็นหลักธรรมใหญ่ในพระพุทธศาสนา ชื่อก็บอกอยู่แล้วว่าเป็น ธรรมอิติธรรมนิยาม คือ ความเป็นอย่างนี้ ๆ ไม่เป็นอย่างอื่น ตามความเข้าใจของผู้วิจัยธรรมนิยามเป็นธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ด้วยญาณพิเศษที่เรียกว่า ตถาคตพลญาณ 10 คือ พระญาณอันเป็นกำลังของพระตถาคต 10 ประการ (ม.ม. เล่ม 12, ข้อ 166, หน้า 140) ที่ทำให้พระองค์สามารถบันลือสีหนาท ประกาศพระศาสนาได้มั่นคง จึงไม่มีธรรมอันใดที่จะต้องค้นพบอีกแล้ว ตถาคตพลญาณ 10 มีรายละเอียดดังนี้

(1) *ฐานฐานญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ฐานะและอฐานะ คือ รู้กฎธรรมชาติเกี่ยวกับขอบเขตขีดขั้นของสิ่งทั้งหลายว่าอะไรเป็นไปได้หรือไม่ได้แค่ไหนเพียงไร โดยเฉพาะในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล และกฎทางจริยธรรมเกี่ยวกับวิสัยของบุคคล ซึ่งจะได้รับผลกรรมที่ดีและชั่วต่าง ๆ กัน

(2) *กรรมวิปากญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ผลของกรรม คือ สามารถกำหนดแยกการให้ผลอย่างสลับซับซ้อนระหว่างกรรมดีกับกรรมชั่ว ที่สัมพันธ์กับปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ มองเห็นรายละเอียดและความสัมพันธ์ภายในกระบวนการก่อผลของกรรมอย่างชัดเจน

(3) *สัพพัตถคามินีปฏิบัติทาญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่คติทั้งปวง คือ สุตติ ทุกติ หรือพ้นจากคติ หรือปรีชาหยั่งรู้ข้อปฏิบัติที่จะนำไปสู่อรรถประโยชน์ทั้งปวง กล่าวคือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ สัมปรายิกัตถะ หรือ ปรมัตถะ คือรู้ว่าเมื่อปรารถนาจะเข้าถึงคติหรือประโยชน์ใด จะต้องทำอะไรบ้าง มีรายละเอียดวิธีปฏิบัติอย่างไร

(4) *นานาธาตญาณ* ปรีชาหยั่งรู้สภาวะของโลกอันประกอบด้วยธาตุต่าง ๆ เป็นเอนกคือ รู้สภาวะของธรรมชาติ ทั้งฝ่ายอุปาทินนสังขารและฝ่ายอนุปาทินนสังขาร เช่น รู้จักส่วนประกอบต่าง ๆ ของชีวิต สภาวะของส่วนประกอบเหล่านั้น พร้อมทั้งลักษณะและหน้าที่ของมันแต่ละอย่าง อาทิการปฏิบัติหน้าที่ของชั้น อยตนะ และธาตุต่าง ๆ ในกระบวนการรับรู้ เป็นต้น และรู้เหตุแห่งความแตกต่างกันของสิ่งทั้งหลายเหล่านั้น

(5) *นานาธิมุตติญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ธิมุตติ คือ รู้ธยาศัย ความโน้มเอียง ความเชื่อถือ แนวความสนใจ เป็นต้น ของสัตว์ทั้งหลายที่เป็นไปต่าง ๆ กัน

(6) *อินทริยปรปริยัตตญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ความยิ่งและหย่อนแห่งอินทริยของสัตว์ทั้งหลาย คือ รู้สัตว์นั้น ๆ มีศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แคลเหิน เพียงใด มีกิเลสมาก กิเลสน้อย มีอินทริยอ่อน หรือแก่กล้า สอนง่ายหรือสอนยาก มีความพร้อมที่จะตรัสรู้หรือไม่

(7) *ฉานาทิสังกิเลสาทิญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ความเศร้าหมอง ความผ่องแผ้ว การออกแห่งฉาน วิโมกข์ สมาธิและสมาบัติทั้งหลาย

(8) *ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ* ปรีชาหยั่งรู้อันทำให้ระลึกภพที่เคยอยู่ในหนหลังได้

(9) *จตุปปาตญาณ* ปรีชาหยั่งรู้จุดและอุบัติของสัตว์ทั้งหลายอันเป็นไปตามกรรม

(10) *อาสวักขยญาณ* ปรีชาหยั่งรู้ความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2551: 237)

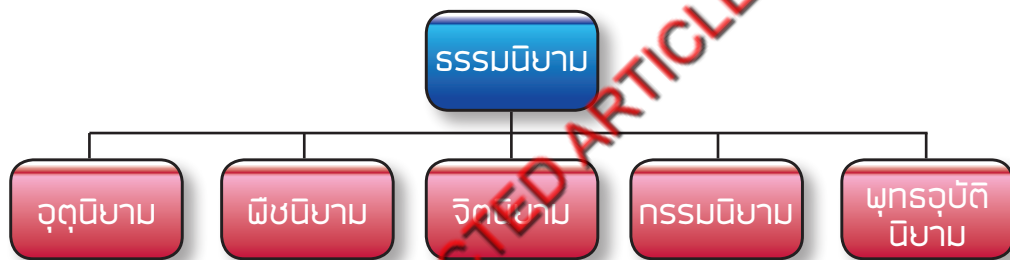
กรณีเช่นนี้ก็เกิดกับสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) เหมือนกัน จากการที่ท่านตีความธรรม

นิยามเป็นนิยาม 5 แบบสี่บวกหนึ่งเท่ากับห้าเช่นเดียวกับอาจารย์ สมภาร ในหนังสือพุทธธรรมของท่าน แล้วก็เจอปัญหาเช่นเดียวกัน แต่ท่านแก้ปัญหาคความข้องใจต่างออกไปโดยท่านอธิบายว่า ธรรมนิยามที่เป็นกฎใหญ่เปรียบเหมือนคำว่า ประชาชนคนไทยที่ประกอบด้วยชนหมู่เหล่าต่าง ๆ ทั้งข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ทหาร ตำรวจ ต่างก็เป็นประชาชนเหมือนกัน เหมือนธรรมนิยามใหญ่ที่รวมนิยามย่อย ๆ ไว้ด้วยกัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2555: 236) ซึ่งผู้วิจัยศึกษาแล้วก็ยังไม่หายข้องใจ

2) **นัยที่สรวแบบสี่เท่ากับหนึ่ง** เป็นแบบที่ผู้วิจัยจะได้นำเสนอนี้ ขอดังชื่อว่า แบบสี่เท่ากับหนึ่ง หนึ่งหมายถึงธรรมนิยาม (ที่เป็นกฎใหญ่) สี่ คือ นิยามย่อยทั้งหมด 4 ประการ ได้แก่ (1) อุดุนิยาม (2) พิชนิยาม (3) จิตนิยาม และ (4) กรรมนิยาม ที่เป็นแบบนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า พระอรธรรคกถาจารย์ท่านจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพุทธบูชา ท่านยกย่องการอุบัติของพระพุทธเจ้าทั้งหลายว่ามีแบบแผนที่แน่นอนจนเป็นธรรมดาเช่นเดียวกับธรรมนิยามทั้งหลาย ดังนั้นในความเห็นของผู้วิจัย ธรรมนิยามจำแนกได้จริง ๆ มีแค่ 4 เท่านั้น ซึ่งผู้วิจัยวิเคราะห์แล้วมีความใกล้เคียงกับปรมัตถ์ธรรม 4 คือ (1) จิต (2) เจตสิก (3) รูป และ (4) นิพพาน จะเห็นว่าถ้าตีความว่าจิตนิยามเป็นสิ่งเดียวกับจิตในปรมัตถ์ธรรม 4 และเจตสิกก็สามารถจะตีความว่าเป็นกรรมนิยามเพราะเจตสิกก็คือตัวบงการให้เกิดกรรม ทำให้เป็นที่น่าคิดต่อไปว่าอุดุนิยามกับพิชนิยามเป็นอะไรที่เหมือนกับรูปและนิพพานหรือไม่ และในการจำแนกนี้ควรทำพร้อมกับการตีความเพื่อขยายความโดดเด่นในการอุบัติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายด้วย (สมเกียรติ ไชยภูมิ, 2558: 91)

3) **นัยที่สามเปลี่ยนธรรมนิยามย่อยเป็นพุทธอุบัตินิยาม** พุทธอุบัตินิยาม หมายถึง ความแน่นอนของการอุบัติเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์ จะมี

ปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์พิเศษต่าง ๆ เหมือนกันทุกประการ เช่น การเกิดแผ่นดินไหวเมื่อประสูติ ตรัสรู้ และปรินิพพานเหมือนกันทุกพระองค์อย่างแน่นอน ตอนประสูติสามารถเสด็จพระดำเนิน 7 ก้าว โดยมีดอกบัวผุดขึ้นมารองรับพระบาทและแสดงอภิสุวจาได้เหมือนกันทุกพระองค์ หรือตอนจะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต้องเสวยข้าวมธุปายาสแล้วอธิฐานจิตถึงการตรัสรู้ให้ภาคทองค้ำลอยทวนน้ำ แล้วภาคก็จมลงไปซ้อนทับบนภาคของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าองค์ก่อนในภาคพิภพเหมือนกันทุกพระองค์ เป็นต้น ดังนั้น การจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 รูปแบบใหม่จึงเป็น ดังนี้ (1) อุดุนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับปรากฏการณ์ฝ่ายวัตถุ (2) พีชนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการสืบพันธุ์หรือที่เรียกว่าพันธุกรรม (3) จิตนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับการทำงานของจิต (4) กรรมนิยาม คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และ (5) พุทธอุปตินิยาม คือ ความแน่นอนของการอุบัติเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละพระองค์จะมีปรากฏการณ์หรือเหตุการณ์พิเศษต่าง ๆ เหมือนกันทุกประการ ดังแสดงในรูปที่ 3 ข้างล่างนี้

รูปที่ 3 แสดงการจำแนกธรรมนิยามเป็นนิยาม 5 แบบใหม่ตามที่ผู้วิจัยนำเสนอ

ยุคปัจจุบันเป็นยุคที่วิทยาศาสตร์มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนอย่างมากจากความสำเร็จที่ได้สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคมนาคมและการสื่อสาร เทียบเท่ากับการที่มีอภิญญา 5 โดยไม่ต้องสำเร็จสมาบัติ 8 ได้แก่ มนุษย์ทุกคนสามารถเห็นเหตุการณ์ต่าง ๆ ทั่วโลกได้จากการดูทีวีสามารถติดต่อสื่อสารกับคนทั่วโลกได้โดยใช้โทรศัพท์มือถือสามารถเหาะเหินเดินอากาศไปเที่ยวไหนก็ได้ในโลกโดยการนั่งเครื่องบิน หรือสามารถดำดินจากที่หนึ่งไปโผล่อีกที่หนึ่งได้โดยการนั่งรถไฟใต้ดิน ดังนี้ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้วิทยาศาสตร์จึงมีอิทธิพลต่อผู้คนอย่างสูง และเข้ามากำกับพระพุทธศาสนาจนกระทั่งกลายเป็นกรอบ

จำกัดของพระพุทธศาสนา ถึงขั้นว่าหลักธรรมหรือคำสอนอะไรก็ตามที่ไม่เข้ากับวิทยาศาสตร์หรือไม่เป็นเหตุเป็นผลต้องถูกตัดทิ้งหมดไม่เว้นแม้กระทั่งส่วนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา การให้วิทยาศาสตร์และเหตุผลนิยมเข้ามาเป็นตัวกำหนดความถูกต้องเหมาะสมของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ก็เท่ากับเป็นการยอมรับว่าวิทยาศาสตร์เท่านั้นที่จะพาเราเข้าถึงความจริงได้ และมีแต่การคิดด้วยหลักเหตุผลเท่านั้นที่จะทำให้เราเข้าใจธรรมชาติได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2546: น. 212-213) ต่างจากปราชญ์อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant) ที่มีความเห็นว่า วิทยาศาสตร์ให้แต่ประโยชน์ไม่ได้ให้ความจริง (กิริติ บุญเจือ, 2545: 20)

ผู้วิจัยเข้าใจว่า ด้วยเหตุผลตามที่กล่าวมานี้จึงทำให้การจำแนกธรรมเนียมเป็นนิยาม 5 ของนักวิชาการทั้งหลายรวมทั้งอาจารย์สมภารและพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) ได้รับอิทธิพลของวิทยาศาสตร์จึงทำให้การจำแนกธรรมเนียมของท่าน ไม่มีพุทธประวัติอยู่เลยเอาแต่เลข 5 มาเท่านั้น ผู้วิจัยมีพื้นฐานการศึกษาและทำงานทางด้านวิทยาศาสตร์และมุ่งมาศึกษาทางด้านศาสนาปัจจุบันและเห็นว่าพระพุทธศาสนามีสาระสำคัญมากกว่าวิทยาศาสตร์ เหมือนอย่างที่ พริตจิวฟคาปรั้า มีมุมมองเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ของสังคมโลกในกรอบใหญ่ซึ่งเรียกว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงแห่งศตวรรษจะประกอบด้วยกระบวนทัศน์ของการ

เปลี่ยนแปลงย่อย 3 ประการ และก็การยึดถือวิธีการทางวิทยาศาสตร์เป็นวิธีการเดียวที่เราจะหาความรู้ที่แท้จริงได้เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ดังนี้ คือ 1) การเสื่อมสลายของวัฒนธรรมผู้ชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย 2) การสิ้นสุดของยุคเชื่อเพลิงฟอสซิล โดยมีพลังงานแสงอาทิตย์เข้ามาแทนที่ จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างเศรษฐกิจและการเมืองอย่างถอนรากถอนโคนตามมา 3) กระบวนทัศน์ที่ครอบงำวัฒนธรรมของเรามาเป็นเวลาหลายร้อยปี ที่เป็นตัวกำหนดรูปแบบสังคมตะวันตกสมัยใหม่ และมีอิทธิพลอย่างสำคัญต่อส่วนอื่น ๆ ของโลกด้วย จะต้องมีการทบทวนกันใหม่อย่างถอนรากถอนโคน (พริตจิวฟ คาปรั้า, 2534: 15-18)

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา รุ่นหลัง ๆ ได้จำแนก “ธรรมเนียม” เป็นนิยาม 5 โดยตีความในส่วนธรรมเนียมหัวข้อย่อยมีความหมายแตกต่างกันไปตามความเข้าใจของตน เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) ได้ให้ความหมายเช่นเดียวกับธรรมเนียมใหญ่ คือ กฎธรรมชาติที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์และอาการที่เป็นเหตุเป็นผลแก่กันของสิ่งทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เรียกว่าความเป็นไปตามธรรมดา เช่นว่า สิ่งทั้งหลายมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเป็นธรรมดา ส่วนศาสตราจารย์ ดร. สมภาร พรหมทา ไม่แน่ใจว่าทำไมพระอรธกถาจารย์จึงใส่ นิยามข้อที่ 5 นี้เข้ามา และมีความเห็นว่า นิยาม 4 ข้อข้างต้นพูดถึง คือ วัตถุที่ไม่มีชีวิต สิ่งมีชีวิต จิต และกรรม สิ่งนี้อาจไม่ใช่สิ่งทั้งหมดที่มีอยู่ในจักรวาล จึงได้ตั้งนิยามย่อยข้อที่ 5 เป็น นิยามอื่น ๆ ผู้วิจัยมีทัศนะว่า การจำแนกธรรมเนียมนี้สามารถตีความได้เป็น 3 นัย ดังนี้ 1) นัยแรกแบบสี่บวกหนึ่งเท่ากับห้า เป็นแบบที่นักวิชาการทั้งหลายตีความ 2) นัยที่สองแบบสี่เท่ากับหนึ่ง เป็นแบบที่ผู้วิจัยได้นำเสนอ คือ หนึ่งหมายถึง ธรรมเนียม (ที่เป็นกฎใหญ่) สี่ คือ นิยามย่อย 4 ประการ ที่เป็นแบบที่ผู้วิจัยวิเคราะห์ว่า พระอรธกถาจารย์ท่านจำแนกธรรมเนียมเป็นนิยาม 5 มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นพุทธบูชา และ 3) มี 5 นิยามย่อยเหมือนเดิมแต่เปลี่ยนธรรมเนียมย่อยเป็นพุทธอุปถัมภ์นิยาม

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ในงานวิจัยของผู้วิจัยครั้งนี้ได้พบการจำแนกธรรมเนียมเป็นนิยาม 5 ของนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาได้ตีความในอรธกถาไม่ตรงกับที่ผู้วิจัยเข้าใจ กล่าวคือ ท่านได้จำแนกธรรมเนียม

ได้ 5 นิยามย่อย ได้แก่ (1) อุดุนิยาม (2) พิชนิยาม (3) จิตนิยาม (4) กรรมนิยาม และ (5) ธรรมนิยาม โดยได้ชื่อ “นิยามย่อยข้อที่ 5” ว่า “ธรรมนิยาม” และให้ความหมายเช่นเดียวกับธรรมนิยามใหญ่ แต่ผู้วิจัยมีความเห็นที่ต่างออกไป คือ ผู้วิจัยมองว่าที่พระอรธกถาจารย์จำแนกธรรมนิยามออกมาเป็น 5 นิยามย่อย แล้วตั้งชื่อนิยามข้อที่ 5 ว่า “ธรรมนิยาม” แล้วบรรจุเรื่องราวประวัติการอุปติของพระพุทธเจ้าทั้ง 7 พระองค์ว่าเป็นเช่นเดียวกันทั้งหมดจนถึงือเป็นเรื่องธรรมดาเปรียบเหมือนธรรมนิยาม ผู้วิจัยตีความว่า เป็นการยกย่องเทิดทูนบูชาพระพุทธเจ้าทั้งหลาย หรือเป็นพุทธบูชา ดังนั้น นิยามย่อยที่จำแนกได้โดยเนื้อหาสาระแล้วควรมีแค่

4 นิยามย่อย ผู้วิจัยจึงเสนอแนะให้มีการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อหาข้อสรุปทางวิชาการที่ถูกต้องตามความเป็นจริงต่อไป

5.2.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยต่อไป ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะให้ทำวิจัยเพิ่มเติม ดังนี้

(1) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันของธรรมนิยามกับหลักธรรมหมวดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา

(2) ศึกษาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กันของบุญนิมิตที่เกิดขึ้นในระหว่างอุปติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากับหลักธรรมหมวดต่าง ๆ ในพระพุทธศาสนา

บรรณานุกรม

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

2) หนังสือทั่วไป/วารสาร

กิริติ บุญเจือ. **ชุดปรัชญาและศาสนาเซนต์จอห์น เล่มต้น เริ่มรู้จักปรัชญา**. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น, 2545.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ 32. กรุงเทพมหานคร:
สำนักพิมพ์ผลิธัมม์, 2555.

_____. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

พระไพศาล วิสาโล. **พุทธศาสนาไทยในอนาคตแนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. กรุงเทพมหานคร:
มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์, 2546.

พริตจ็องฟ คอปร้า. **จุดเปลี่ยนแห่งศตวรรษ 1**. แปลโดย พระประชา ปสนนธมโม และคณะ.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, 2534.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. **ปฐมสมโพธิกถา**. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2552.

สมภาร พรหมทา. **ศาสนากับวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. **พระไตรปิฎกสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ 18. นครปฐม:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

3) วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์/รายงานการวิจัย

สมเกียรติ ไชยภูมิ. “ความสัมพันธ์ระหว่างธรรมเนียมกับไตรลักษณ์”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**.

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

